

ROBERT TOMUSIAK, PAWEŁ ZARZYŃSKI

O Baublisie raz jeszcze...

About 'Baublis' once again...

ABSTRACT

Tomusiak R., Zarzyński P. 2009. O Baublisie raz jeszcze.... Sylwan 153 (12): 847-851.

This paper is a kind of addition to four other articles about famous Lithuanian oak-tree called 'Baublis' published in Sylwan, especially those from 1827 and 2002. The first one, written by Dionizy Paszkiewicz was a description of its cut down in 1812. The latter was a scientific estimation of 'Baublis'es' main parameters (trunk circumference, height, volume, age, etc.) basing on facts from the previous article. However, some new data about this tree were found basing on the parameters of unique building made from its trunk that had survived on Lithuania since the beginning of 1880s. The new estimations of this famous oak-tree size are presented.

KEY WORDS

'Baublis', common oak, monumental tree, Lithuania

ADDRESSES

Robert Tomusiak ⁽¹⁾ – e-mail: rtomusiak@wl.sggw.plPaweł Zarzyński ⁽²⁾ – e-mail: pawel.zarzyński@wp.pl

⁽¹⁾ Samodzielny Zakład Dendrometrii i Nauki o Produkcyjności Lasu; SGGW; ul. Nowoursynowska 159/34; 02-776 Warszawa

⁽²⁾ Katedra Ochrony Lasu i Ekologii; SGGW; ul. Nowoursynowska 159/34; 02-766 Warszawa

Wstęp

Tematyka słynnego, historycznego dębu Baublis – drzewa opisanego przez Adama Mickiewicza w polskiej epopei narodowej „Pan Tadeusz” – gościła na łamach Sylwana już co najmniej czterokrotnie. W 1827 roku ukazał się tekst Dionizego Paszkiewicza opisujący ścięcie tego niezwykłego drzewa. W latach 60. XX w. zamieszczono dwa artykuły omawiające historię i wygląd drzewa, a także prezentujące biografię Paszkiewicza [Więcko 1967; Tyszkiewicz 1968]. Z kolei w 2002 roku został opublikowany tekst, w którym przedstawiono szacunkowe określenie parametrów tego wyjątkowego dębu [Szczepkowski i in. 2002].

Zawarte w pracy Szczepkowskiego i in. [2002] wyliczenia opierały się głównie na danych pochodzących z archiwalnego tekstu Paszkiewicza [1827] i pozwalały przypuszczać, że drzewo to należało do rekordowych pod względem wymiarów osobników swego gatunku, nie mających obecnie równych sobie ani w Polsce, ani na Litwie. Ponieważ współautorem opublikowanego w 2002 roku tekstu udało się uzyskać nowe dane, modyfikujące wcześniej zaprezentowane wyniki, zostaną one przedstawione poniżej w celu rzucenia nieco więcej światła na wygląd i rozmiary tego słynnego, nieistniejącego już dziś dębu.

Dzieje Baublisa

Baublis rósł przed niemal 200 laty na Wiśniowej Górze w parafii Skawdwilskiej, w majątku Bordzie leżącym koło Rosieni w powiecie rosieńskim stanowiącym część Księstwa Żmudzkiego.

Na początku XIX wieku tereny te stanowiły własność Dionizego Paszkiewicza (ok. 1757-1830) znanego pisarza, poety i znawcy folkloru litewskiego. W tym czasie dąb już dogorywał. Mimo to, właściciel, jako miłośnik przyrody i wszystkiego, co związane z kulturą i historią Litwy, nie zamierzał go ścinać. Jednakże okazało się, że usychający dąb narażony jest na zniszczenie. W 1812 roku przy próbie wykurzenia lisa z nory znajdującej się między korzeniami Baublisa doszło do niewielkiego pożaru. Tylko dzięki przytomności obecnych przy tym ludzi wiekowe drzewo doszczętnie nie spłonęło. Ogień ugaszono, ale dąb musiał ucierpieć od tego wydarzenia, bowiem Paszkiewicz obawiając się, że podobne wypadki mogą się w przyszłości powtórzyć, podjął decyzję o jego wycięciu. W marcu 1812 roku grupa drwali w ciągu jednego dnia, pracując wyłącznie siekierami, powaliła olbrzymie drzewo. Przyglądało się temu wielu świadków, m.in. biskup żmudzki książę Józef Arnulf Giedroyc. Sam Paszkiewicz opisał obszernie to zdarzenie w artykule pt. „O dębie mającym przeszło lat tysiąc zwanym Baublis, który rósł na Żmudzi w majątności Bordzie należący do Dyonizego Paszkiewicza” i zamieścił go w Dzienniku Warszawskim [Paszkiewicz 1826]. Po roku praca ta została przedrukowana i opublikowana w nieco zmienionej wersji na łamach Sylwana [Paszkiewicz 1827].

Rekonstrukcja wymiarów Baublisa

Prace Paszkiewicza stanowią dokładny, wręcz kronikarski opis ścięcia Baublisa wraz z podaniem niektórych jego wymiarów oraz częściowej liczby słoików rocznych widocznych na przekroju jego pnia. Jako jednostka miernicza zastosowany został łokieć litewski. Właśnie na tych danych opierało się opracowanie Szczepkowskiego i in. [2002]. Zawarta w nim estymacja dendrometryczna pozwoliła stwierdzić, że pierśnicowy obwód pnia Baublisa mógł wynosić ok. 10,96 m, co czyniłoby go najgrubszym znanym historycznie dębem rosnącym na ziemiach Polski i Litwy. Na tej podstawie w szerokich granicach tolerancji oszacowano następnie jego wysokość (35,3-40,7 m) oraz miąższość (166,86-193,31 m³). Wiek drzewa mógł wynosić od 836 do 1437 lat, co również byłoby wielkością rekordową, bowiem najstarszy polski dąb – Chrobry z miejscowości Piotrowice k. Szprotawy (woj. dolnośląskie) – liczy sobie dzisiaj „zaledwie” około 750 lat [Pacyniak 1992].

Nowe dane odnośnie wymiarów Baublisa pojawiły się po podróży autorów w 2008 roku na Litwę. Do naszych czasów dotrwała bowiem altana zrobiona przez Dionizego Paszkiewicza z dolnej części pnia tego dębu (fot. 1). Jej właściciel opisał proces jej sporządzenia tymi słowami: „po ścięciu zrównałem koniec grubego dębu, a odmierzywszy sześć łokci iak na wysokość altanki, z dwóch boków wyciąłem drogę na łokieć szeroką; wierzchołek odpitowałem (bo bez tego sposobu żadna piła poprzeczna nie wystarczyłaby), potem pierwszą sztukę pnia od ziemi najgrubszą na miejscu wyrąbawszy, średnią część pnia dla zmniejszenia ciężaru, kazałem toczyć na drogach do domu mego, i postawiłem w moim ogródku” [Paszkiewicz 1827]. Ogródek ten znajdował się w posiadłości Paszkiewicza w Bodziach (lit. Bijotai). Pisarz bardzo lubił spędzać czas w tej altanie pisząc tam swe utwory. Strofy jego wierszy zdobią m.in. jej drzwi oraz sufit (fot. 2). Obecnie owa niezwykła pamiątka architektoniczno-przyrodnicza nadal pozostaje w tym samym miejscu. Dawna posiadłość Paszkiewicza została zamieniona na muzeum jego imienia (Dionizas Poška Muzeum). Najcenniejszą jego częścią jest właśnie wspomniana altana z pnia Baublisa oraz druga, podobna, ale znacznie mniejsza wykonana mniej więcej w tym samym czasie. Znajduje się w niej urządzone jeszcze przez Paszkiewicza miniaturowe muzeum starożytności litewskich obejmujące militaria (fragmenty zbroi, kule armatnie), zabytkowe rzeźby oraz skamieniałe kości zwierząt. W 1971 roku dla ochrony przed deszczem i śniegiem obydwie altany zabudowano przeszklonymi pawilonami.

Fot. 1.

Altana wykonana w 1812 roku z pnia legendarnego Baublisa

The 'summer house' made in 1812 from the trunk of legendary 'Baublis'

Fot. 2.

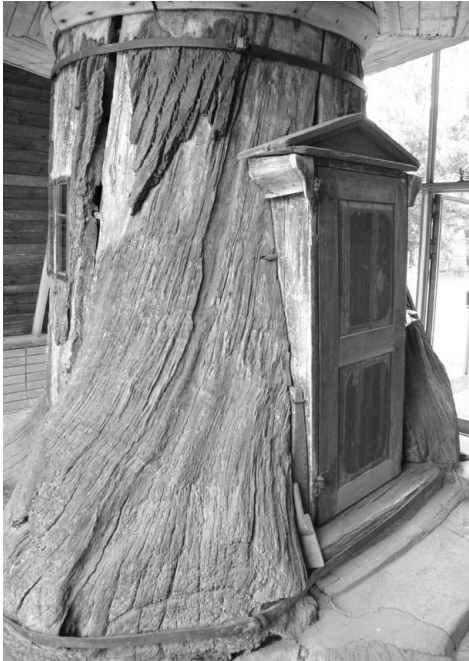
Wiersze Dionizego Paszkiewicza wyryte na drzwiach altany z Baublisa

Dionizy Paszkiewicz's poems written on the door of 'summer house' made from 'Baublis'

Dzięki uprzejmości pracowników Muzeum możliwy stał się pomiar altany będącej pozostałością po pniu Baublisa. Otrzymane wyniki nie są zgodne z kalkulacjami przedstawionymi w pracy Szczepkowskiego i in. [2002]. Obwód altany u jej nasady wynosi 8,96 m, zaś jej wysokość od ziemi do krawędzi daszka – 2,70 m. Z opisu Paszkiewicza wynika, że owa dolna część powinna pochodzić mniej więcej z wysokości pnia równej ok. 1,3 m od ziemi (wskazują na to również widoczne resztki górnych odcinków napływów korzeniowych na jej konturze). Tak więc należy z dużym prawdopodobieństwem założyć, że pierśnicowy obwód pnia Baublisa nie był większy niż 9 m, co, w porównaniu z dzisiaj istniejącymi w krajach nadbałtyckich drzewami, nie jest już wartością wyjątkową (fot. 3). Najokazalszy dąb Polski – Napoleon z Mielna – posiada bowiem pień o obwodzie 10,42 m, najgrubsze drzewo tego gatunku na Litwie – Stelmužes ažuolas – ok. 9,60 m, zaś najokazalszy dąb Łotwy rosnący w miejscowości Kaive – 10,30 m [Tomusiak, Zarzyński 2008]. Założenie to znacząco zmienia równocześnie szacunkowe wielkości pozostałych wymiarów tego drzewa. Posługując się identycznymi metodami jak zastosowane w pracy Szczepkowskiego i in. [2002] oraz wykorzystując wzory empiryczne przedstawione w pracach Bruchwalda i in. [1994, 2000, 2002] można oszacować jego wysokość na 34,8-40,1 m, zaś miąższość jego grubizny na 119-137 m³. Nowe założenia nie zmieniają natomiast wielkości szacunku wieku. Pod tym względem Baublis nadal może pozostawać rekordzistą wśród znanych historycznie drzew tego gatunku.

Dyskusja

Skąd mogły wziąć się rozbieżności między wynikami opartej na oryginalnych tekstach Paszkiewicza kalkulacji z roku 2002 i faktyczną wielkością altany? Przyczyny tego stanu rzeczy mogą

Fot. 3.

Potężny pień Baublisa przypuszczalnie liczył około 9 m obwodu

The enormous trunk of 'Baublis' could have had ca. 9 m in circumference

zrównano; znaczna więc część grubości ubyta" [Paszkievicz 1827]. Na tej podstawie założono, że altana ma 3,90 m wysokości, zaś po-miar jej obwodu wykonany był w połowie wysokości. Tymczasem altana w rzeczywistości liczy sobie 2,70 m wysokości, a wartość 3,90 m jest prawdopodobna uwzględniając znajdujący się na jej czubku zastrugany szpic. Poza tym pomiar obwodu przeprowadzony przez Paszkiewicza pochodzi zapewne, wbrew powyższemu zapisowi, nie ze środkowej, ale z dolnej części drzewa. Według zapisu historycznego obwód miał wynosić 8,57 m, a w rzeczywistości wynosi 8,96 m.

Podsumowanie

W świetle nowych danych Baublis prawdopodobnie nie odznaczał się tak imponującymi rozmiarami, na jakie mogłaby wskazywać kalkulacja przeprowadzona tylko na podstawie archiwalnych zapisków z lat 1826-1827. Zapewne był okazałym dębem, ale o pierśnicowym obwodzie pnia wynoszącym ok. 9 m, a więc zbliżonym od obecnych rekordzistów zarówno w Polsce, jak i na Litwie. Mimo to, jednak pozostaje drzewem wyjątkowym, które dzięki sławie jaką zyskało już po zakończeniu swego żywota, na zawsze weszło do historii naszej literatury pozostawiając trwały znak w kulturze zarówno Polski, jak i Litwy.

Literatura

- Bruchwald A., Dudzińska M., Wirowski M. 1994. Stałe krzywe wysokości dla drzewostanów dębowych. Ann. Warsaw Agricult. Univ. - SGGW, For. and Wood Technol. 45: 3-5.
- Bruchwald A., Rymer-Dudzińska T., Dudek A., Michalak K., Wróblewski L., Zasada M., Tomusiak R. 2000. Tablice służące do określania pierśnicy i miąższości drzewa na podstawie średnicy pniaka. Maszynopis w Zakładzie Dendrometrii i Nauki o Produkcji Lasu SGGW w Warszawie.

być dwie: nieprawidłowe przeliczenie długości „łokcia litewskiego” stosowanego podczas pomiarów ścinanego dębu lub niejednoznaczność zapisu archiwalnego. Pierwsza ewentualność jest jednak mało prawdopodobna – wyczenia wielkości łokcia litewskiego oparto bowiem na rzetelnych danych literaturowych [Encyklopedia... 1859-1865]. Dodatkowo warto nadmienić, że w innych źródłach [Stamm 1935] podawana jest nawet większa wartość tej jednostki miary. Zapewne więc różnica pomiędzy kalkulacją a stanem faktycznym wynika z pewnej niejednoznaczności, jaka wkradła się do opisu źródłowego Paszkiewicza. Kalkulacja opierała się bowiem na następującym fragmencie jego tekstu: „*pień tego dębu dotąd ieszcze w całości będący, ma obwodu łokci litewskich dziewiętnaście i cali sześć, średnicy w szerszym miejscu łokci siedem, a w najwyższym pół szosta; środkowa zaś część dębu mieszkalnego czyli moiej altanki, ma obwodu łokci litewskich 13 i cali 5. Nierówności tej obszaru dębu z jego pniem ta ieszczy, że dziesięciu ludzi przez cały dzień w Marcu siekierami ścinając, nim się do średnicy dobrali, trzaskę wiącęcy niż na dwa łokcie szeroką wyciąć musieli, a potem spód*

- Bruchwald A., Rymer-Dudzińska T., Dudek A., Michalak K., Wróblewski L., Zasada M., Tomusiak R. 2002. Tablice miąższości grubizny drzewa oparte na średnicy pniaka. Sylwan 146 (1): 5-16.
- Encyklopedia Powszechna. 1859-1865. Nakład, druk i własność S. Orgelbranda, Księgarza i Typografa. Warszawa.
- Pacyniak C. 1992. Najstarsze drzewa w Polsce. Wydawnictwo PTTK „Kraj”. Warszawa.
- Paszkiwicz D. 1826. O dębie maiącym przeszło lat tysiąc zwanym Baublis, który rósł na Żmudzi w majątności Bordzie należący do Dyonizego Paszkiewicza. Dziennik Warszawski nr 8/IV/1826.
- Paszkiwicz D. 1827. O dębie maiącym przeszło lat tysiąc zwanym Baublis, który rósł na Żmudzi w majątności Bordzie należący do Dyonizego Paszkiewicza. Sylwan nr 1: 96.
- Stamm E. 1935. Miary długości w dawnej Polsce. Wiadomości służby geograficznej 3: 33.
- Szczepkowski A., Tomusiak R., Zarzyński P. 2002. Ocena niektórych cech dendrometrycznych Baublisia – najslynniejszego dębu w literaturze polskiej. Sylwan 146 (11): 73-82.
- Tomusiak R., Zarzyński P. 2008. Najgrubsze dęby szypułkowe (*Quercus robur* L.) Niemiec, Polski, Litwy i Łotwy. Rocznik Dendrologiczny 56: 159-167.
- Tyszkiewicz J. 1968. Jeszcze o Baublisie i Dionizym Paszkiewiczu. Sylwan 112 (4): 65-76.
- Więcko E. 1967. Baublis. Sylwan 111 (5): 75-76.

SUMMARY

About 'Baublis' once again...

'Baublis' was famous, historical oak that was growing near Bijotai in Lithuania nearly 200 years ago. Adam Mickiewicz described this magnificent tree in Polish national epos 'Pan Tadeusz' as extremely huge, much bigger than any other known specimen of this species. Szczepkowski et al. [2002] made an attempt of scientific estimation of 'Baublis' main parameters like trunk circumference, height, volume and age. The source data used in that study came from another article published in 'Sylwan' in 1827 by Paszkiewicz the owner of 'Baublis'. Basing on this source the trunk circumference of height of 1,3 m was estimated to at least 10,96 m, which is really unique value, bigger than any already existing oak in Poland or Lithuania. The height was estimated to 35,3-40,7 m and the wood volume to 166,86-193,31 m³. Then the age of this tree was calculated to be between 836 and 1437 years. It was able to believe that 'Baublis' was the biggest and oldest known oak-tree ever existing in Poland or Lithuania.

However, some new data about this tree was found. Authors of this paper took a trip to Bijotai to see unique 'summer-house' made of the 'Baublis' that had survived up to the present days. The rest of trunk of this famous tree was carefully measured. These researches showed that this oak was really big but not as huge as it was calculated before basing only on historical text. Its trunk should have 'only' about 9 m in circumference on the height of 1,3 m, what changed previous height and volume estimations. However, the age calculation could still be correct. It means that 'Baublis' was not the biggest historically known oak tree in Poland and Lithuania, but possibly the oldest specimen of its species reaching the age of 800, or maybe even over 1000.